

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Morski som ali kit.

V daljnem severnem morji živi prečudna žival, ki se morski som ali kit imenuje. Kit je velikan vseh velikanov, največji med živalmi, kar jih premore široka zemlja in globoko morje. Ako si to žival ogledate samo po vnajnosti, mislili bodete na prvi mah, da je to kakšna velikanska riba, ker živi v vodi in je tudi res podobna ribi. A vendar nij temu tako. Le poslušajte, kakšna razlika je med kitom in ribo. Glavo ima tako strahovito, da se jej vsak čuditi mora, ko to žival ugleda; glava sama iznosi tretjino telesa, ki meri v dolgosti po 18 do po 22 metrov. Recimo, da je kit 18 metrov

dolg, to ima potem sama glava 6 metrov. Na glavi nij videti uhljev, tudi nosnici nijste spredaj na gobci kakor pri drugih živalih, nego na temenu. Oči so majhene, malo večji od volovskih in stojé skoraj v kotu, kjer se usta odpirajo.

Kadar žival zine, odpré se strašanska globina, v kateré bi vas lahko 20 otrok sedelo. Na najvišjem mestu glave ima zbuček, na katerem ste dve luknji. Skozi ti luknji pluska vodo s tako močjó, da se njen šum skoraj po dve uri daleč sliši.

Jezik je negibčen in tako mehak, kakor blazina. Dolg je po 6 metrov in po 3 metre širok, ter sam jezik tehta 448 kilogramov (8 centov). Zoba kit nema nobenega, ali usta so polna roženih plôč, ki je „ribja kost“ imenujemo. Te rožene plôče mu visé v gornjej čeljusti jedna tik druge. Srednje najdaljše so blizu do 5 metrov dolge, sprednje in zadnje so nekoliko krajše. Tacih roženih plôč ima kit preko 300 v svojih ustih. Pod očmi ima na vsakem kraji dve po 5 metrov dolgi in rayno toliko široki plavuti. Te plavuti rabi najbolj takrat, kadar se hoče obrniti, a ne tako kadar veslá. Največji pripomoček, da more urno veslati, mu je skoraj po 2 metra dolg in 6 metrov širok, na koncéh k višku zavihan rep. Ž njim lahko najmočnejši čoln razbije. Gobec je podoben po strani ležečemu *o*, 6 metrov je širok ter tako velik in prostoren, da se mornarji z majhenim čolničkom prav lahko v njem sem ter tjà vozijo — to se zná, da samo takrat, kadar ga umoré. Največji kit je gotovo višji in širji nego največji voz sená, in daljši nego kakih pet voz skupaj. Tehta dostikrat preko 15 sto centov stare utéžne mere. Kožo ima čvrsto in

še dosti tenko, mehko in mastno, a ne ljuskavo kakor ribe. Pod kožo ima tri pedi na debelo same masti, zaradi katere kita tudi največ lové.

Kit je sploh družna, miroljubna in plaha žival. Navadno plava pri vrhu tako, da nosnice gledajo iz vode; pri dihanji brizga vodo jako visoko v zrak s tako silo, da se cvrčeč in sikajoč v meglo razkadi. Ranjen kit švigne kakor strela v globočino, kjer lahko po četrť ure, nekateri trdijo celó po pol ure brez zraka živi, ker ima neznansko velika pljuča.

Kita ne prištevamo k ribam, ampak med čveteronoge živali ali sesavce, a to zatagadelj, ker ima toplo rudečo kri in pljuča za dihanje.

Kit tudi ne leže jajec kakor navadne ribe, ampak ima žive mlade, ki je ona z mlekom doji. Mladi kiti so užé kadar na svet pridejo tako veliki kakor največji vol.

Meso od mladih kitov je rudeče in užitno, ako se masti očiščeno dobro speče, od starih je pa črno in nij za jed. Evropljani lové kita samo zaradi masti in tako imenovane ribje kosti. Mast na kosce razsekajo in v sode naložé, katerih po velikosti ribe preko sto napolnijo. Iz nje potlej kuhajo tako imenovano ribjo mast. Som srednje velikosti vrže prodan okoli deset tisoč goldinarjev.

Morski somi ali kiti živé dandanes samo v ledenih morjih posebno okoli Grenlanda v Hudsonovem in Baffinsovem zalivu. Tudi okoli južne Afrike in Amerike se dobode nek manjši kit, ki časih potuje v velikej družbi.

Vsacega leta gré sto in sto ladij evropejskih in amerikanskih lovit kitov po severnih in južnih morjih. Na vsakej ladiji je do 50 mož, po jeden zdravnik in nekoliko čolničkov. Kadar mornarji vidijo kita, takój odvežejo čolničke od ladije, stopi kakih sedem ali osem mož v vsacega ter se mu hitro bližajo. Spređaj v vsakem čolničku stoji izurjen ostvar v rokah držéč težko železno ostvo, ki je privezana na zeló dolgej vrvi, a vrv je ovita okoli vrtečega se valjarja. Zdaj se prikaže kitova glava blizu čolniča, ostvar zavihť ostvo in ostro železo se kitu zadere skozi salo globoko v meso, iz rane se pa vlije krvav curek. Ranjeni kit udari z repom po vodi ter se zažene v morsko globočino; vrv na valjarji se tako hitro odvija, da bi se užgala, ako je ne bi z vodo polivali. A ranjeni kit ne more dolgo ostati pod vodo, ker mu je sape potreba; zatorej kmalu zopet pokaže glavo iznad vode ter brizga krvavo peno iz sebe, ali v tem trenutku ga zadene druga, ako je treba tudi tretja ostva. Zopet plane pod vodo, a za četert ure se zopet prikaže in vnovič leté naj ostve. To se tako dolgo ponavlja, dokler se kit ne zvrne na hrbet in mrtev plava na vodi. Vriskajoč ga zdaj lovcí vlečejo do ladije, kjer ga na vrveh sè škripci vzdignejo iz vode ter mu najprej odsekajo glavo, potegnejo na brod in iztrebijo rožene plóče ali úse iz nje. Med tem si drugi privežejo ostre kramžarje na noge, gredó kitu na hrbet in obsekavajo z lopatastimi sekirami v velikih kosovih mast z njega, katero takój v velikih kotlih izevró. Ko se ocvrta mast ohladi, polnijo ž njo velike sode, ki se potlej po vsem svetu razprodaje pod imenom „kitovina“. Prebivalci na daljnem severu jedó tudi kitovo meso ter pijó kitovo mast tako, kakor se pri nas vino pije.

V Evropi se pečajo s kitolovstvom največ Angličani, Holandeži in Danci, ter lové v severnih morjih. A severni Amerikanci pošiljajo vsako leto po več sto ladij na lov v južna morja.